

■ נמאס לכם מכתבות נגד עישון? מהיום מתכוונת המדינה להמאיס על המעשנים ומשת"פיהם (בעלי העסקים שמאפשרים את המטרד בתחומם..) את החיים דרך רדיפה כספית ואישית, שאם לא תחנוק את הרצון לניקוטין, לפחות תמונע את החנוק הסביבתי ■ פקחי עישון, שיארבו למעשנים במרכזים מסחריים הומים ויחלקו רפורטים שמנים על כל סיגריה דלוקה ומאפרה זמינה ובעלי עסק, שמונו מכוח החוק לשוטרי עישון, הם רק חלק מהצעדים החדשים שיינקטו במסגרת המאבק לניקוי המתחמים הציבוריים מעשן ■ בשלב הבא אולי יאמצו את המודל האמריקאי לדחיקת המעשנים מהמרחבים הפתוחים ואפילו מהבניינים המשותפים! ■ זה הזמן להקדים חרם סיגריות עצמי לחרם הציבורי. ומי כמונו, האמונים על חוקים הלכתיים מחייבים פי כמה, מסוגלים לשים קץ למחול הניקוטין הסהרורי ■

רפורט לכל מאפרה

ד. גיל

החוק החדש לתיקון עישון במקומות ציבוריים תפס את המעשנים הותיקים עם סיגריות בפה, בלתי מוכנים בעליל. אחד מהם, עובד מועצה משלנו נתפס על חם ע"י ראש העיריה עצמו כשהוא מפריח טבעות עשן לחלל המעלית. "עוד יתנו לך רפורט" הזהיר אותו ראש העיריה, בינתיים בחיוך. רק אח"כ הבין למה בדיוק הוא התכוון. בשיחה עימנו הוא נשמע מעט מודאג מהעליהום החוקתי נגד ההרגל האישי שקנה לו אחיזה עמוקה בריאותיו והפתיע אותו בשיא תקופת העישון. הוא לא התחייב על גמילה אבל הודה שבליט ברירה יאלץ לפחות לשמש דוגמה אישית לבוחרים. אם חברי המועצה ועסקני הציבור לא יגמלו מעשן הסיגריות איך יוכלו לתבוע מהתושבים לנקות את עירם מעשן?

5000 אמריקאים בלי סיגריה אחת

לא מזמן כאשר ביקר בארה"ב, המתין בתחנת רכבת הומה במיוחד וקיבל חינוך מאלף לניקיון סביבתי קולקטיבי. מתוך חמשת אלפים בני אדם שהמתינו כמוהו לרכבת, לא נמצא וול אחד שהפר את האווירה הפסטוראלית והעז לזהם את האוויר. אף אחד לא התפתה "לגנוב" שאיפה אחת קטנה לאוויר. בשלב מסוים חש שהצורך לסיגריה גובר בו, שהוא כמה למנת ניקוטין קטנטונת אחת, אבל נוכח הצייתנות הכללית לא העז להיות הקופץ בראש, היחיד שמחניק לאחרים את האוויר..

מציאות דמונית, כמעט בלתי אפשרית כזו, היא השאיפה של המחוקקים הנלחמים למען האוויר הנקי במדינת ישראל. בנסיבות הקיימות אף אחד לא מסתמך על העדינות וההתחשבות האישית שיחוללו את המהפכה, גם לא על המבוכה והאי נעימות. אם הרגש (השכל..) לא מספיקים, אין מנוס מגיוס שיטות חדשות, גם אגרסיביות. הבשורה הטובה לקורבנות העשן הפסיבי במדינת ישראל היא שמיום רביעי שעבר עברנו לנוהל אדום נגד עישון. עליית מדרגה חריפה נגד כל מי שמנסה להרעיל אותנו בכל מקום ציבורי.

את המעשנים. אולי המחיר הכספי ישבור אותם. עם כל הכבוד לסיגריה, היא לא שווה את האלף שקל קנס שכדאי להסתכן עבורה (במקום ה-310 שקל על עישון במקום ציבורי שהיו עד כה). אם הפקחים יהיו מספיק זריזים ופרושים בכל פינה, עשויים מעשנים כבדים, שגם כך מתקשים לממן לעצמם את ההרגל, למצוא עצמם משלמים אלפים רבים לכל חפיסה שהתפתו לעשן בפרהסייה.. כסף קטן מול תחושת הרדיפה הכללית שיחושו בכל מקום, שכן החוק מחייב לא להעניק שרות ללקוחות מעשנים! הרחקת לקוחות מעשנים מאזורים מסחריים ובעיקר מעסקים פריטיים, שגם כך לא סובלים מעורף תפוסה, עלולה להיות רעה מאד לעסקים. מצד שני, העלמת עין ממפרי החוק, כפי שהייתה מקובלת עד היום, תהיה הרבה פחות משתלמת. החוק הופך כל בעל עסק לשוטר קטן ומחייבת אותו להיות האיש הרע (מבחינת המעשן) שלא רק מזהיר באמצעות שילוט מתאים מפני העישון ולא רק מרחיק עזרי עישון מהסביבה, אלא גם מעיר כשצריך ואפילו מרחיק את ה"מטרד" החי מהסביבה (הוא וסיגריתו), או לפחות מזמין פקח שיבצע את ההרחקה בעצמו. האלטרנטיבה החוקית היא למנות סדרנים שיהיו ממונים על אכיפת הסדר במקום מות העסק. לא רבים יקפצו על העבודה המביכה המחייבת לדרוש מהמעשן להזדהות ואפילו לעכב אותו בכוח עד לבואו של שוטר למקום כאילו היה פושע מבוקש. בעלי העסקים, המרגישים כבני ערובה של החוק, היו אולי

האוטובוס, מרפאת קופת החולים, הקניון, המסעדה, מקום העבודה וגם אולם השמחות צריכים להישאר נקיים וזכותנו תהיה לדרוש כאן ועכשיו את סילוק הרעל המאיים על בריאותנו. מבחינה זו לא חל כל חידוש, שכן הזכות לאוויר נקי מעשן במקומות ציבוריים חלה כבר למעלה משני עשורים.

השינוי הוא באכיפה. החוק לתיקון עישון שהינו בן למעלה משבוע, פשוט לא מתכוון לתת הנחות לאף מעשן. הוא ידחק את אוכלוסיית המעשנים חזק לפינה ויגרום להם להרגיש לא רלוונטיים. האחריות שתחול מעתה על בעלי העסקים עצמם ולא רק על המעשנים וסכומי הקנסות האדירים שיחולקו למצפצפים הכרוניים, שימשיכו להתהלך עם האובייקט המרעיל בזוית הפה, יהפכו את חייהם לקשים מאי פעם. בשלב מסוים יאלצו, אם לא לוותר על ה"תענוג" (מי שעוד מוצא בו כזה..), לפחות להפוך אותו לפחות פומבי.

כל בעל עסק שוטר קטן

אפשר היה אולי לכפות על המעשנים לעבור סדנאות גמילה אבל המדינה העדיפה לא להסתכן בפרוייקטים מורכבים מידי ולהתמקד בינתיים בהצלת המעשנים הפסיביים. המחיר הבריאותי הכבד לא הצליח להפחיד

חרדים לעישון

ראשי הערים והמועצות החרדיות מספרים ל"יתד השבוע" על הצעדים שבכוונתם לנקוט למען ניקוי עריהם מעשן וממעשנים

הציבור החרדי לא זקוק לחוקי מדינה כדי להשתכנע להפסיק לעשן. יש לו חוקים הלכתיים המדברים בעד עצמם, שמביאים מידי שנה לדלדול שורות המעשנים בקרבנו. הגרעין הקטן שנותר הוא גרעין קשה שהתלות הממכרת משבשת לו את השיפוט ופוגעת ביכולת ההתמודדות שלו. ברשויות החרדיות לא מתכוונים לוותר עליו. התוכנית המאורגנת הרוחשת בימים אלו בכלל המועצות היא למצות את האפקט החוקי עד תום ולגזור ממנו קופונים נגד עישון ועשן בכלל. הראש היצירתי החרדי הוגה רעיונות שונים באפיקים רבים כדי שהעישון לא רק לא ישתלם לכיס אלא ייהפך לבלתי לגיטימי ואפילו בלתי אפשרי. מודיעין עילית היא ללא ספק המובילה מבין הערים. ראש המועצה, הרב יעקב גוטרמן, שחתם כבר לפני שנה על אמנה בינלאומית והצטרף לרשת של ערים בריאות, יוצא למלחמה בכל הכוח והאנרגיות כדי להפוך את עירו לנקייה מעישון. יש לו שלל דרכים איך לגרום לכך שאפילו הרחובות יכילו מינימום מעשנים. "הרבה לפני שעלה החוק פעלנו להפיכת הסיגריות לבלתי זמינות לציבור" מספר הרב גוטרמן בשיחה עם "יתד נאמן" "ועדה מיוחדת שמונתה לכל נושאי הבריאות ולעניין העישון בפרט, דאגה לסלק את כל המכונות לממכר סיגריות ברחבי העיר.

כיום יש קיוסקים בודדים שמוכרים סיגריות ובכוונתנו ליצור מצב בו הסיגריות יהיו מה שפחות נגישות למשתמש. בנוסף, לפני מספר שבועות התכנסנו במליאת המועצה וקבלנו החלטה שבמסגרת אמנת העיר הבריאה, נבחר הציבור יקבלו על עצמם לתת דוגמה אישית לחוסר עישון. כיום אין ביניהם אפילו מעשן בודד אחד ובאמצעות רכו הבריאות שמונה לנושא נפיץ את הרעיון לכלל הציבור". בכוונתו לרתום לעישון את כל ראשי הישיבות בעיר כדי שייפעלו להפסקת העישון לא רק בתוך אולמות הלימוד אלא גם מחוצה להם. חלק מההסברה ייעשה ע"י נוער משוקם שיקבל מנשרים ודפי הסברה ויתפרס באזורים שונים בעיר כדי להביא לכמה שיותר ידיים. הגיבוי יתבצע ע"י פקחים שימונו לאכיפת החוק ולמיגור העישון בסביבה ובאזורי עסקים. הרב גוטרמן הכריז באחרונה על תחרות נושאת פרסים של חיבורים תורניים בנושא מניעת עישון כדי להגביר את המודעות בקרב הנוער ובכלל.

חברה מיוחדת שנשכרה תערוך סדנאות למניעת עישון. בעתיד מתוכנן גם כנס למנהלי מוסדות בו הם יחתמו על מעין אמנה שמחייבת אותם ואת הצוות החינוכי שלהם לא לעשן בפורום של תלמידי הישיבה והפעילות הכללית תהיה בסימן המלחמה בעישון. "יהיו כאלו שאולי יעסו על המהלכים שעשיתי בלי לשאול, אבל אני חושב שכתוב פיקוח נפש דוחה את כל התורה ואם התורה נדחית, בודאי גם הסכמת החברים יכולה להידחות כדי להוביל כזה מהלך" הסביר הרב גוטרמן במסגרת דיוני המליאה, כשהוא פונה לכל חברי המועצה ולנבחר הציבור ביישוב שיירתמו לעניין "כי בנפשנו הדבר". "לפחות שאנחנו כאנשי ציבור ונבחר ציבור נקפיד לא לעשן במקומות ציבוריים" ביקש, למרות שכאמור, רוב חברי המועצה וכל הנהלת המועצה נקיייה מעישון. הרב גוטרמן לא מאמין ביכולתו למגר את התופעה אבל לפחות מקווה כי יצליח לצמצם אותה למינימום. לדעתו, ניתן בתוך פחות משנה להגיע למצב בו לא יעשנו כלל במודיעין. בחדרי חדרים יהיו בודאי סוררי עישון אבל לפחות בציבור לא יעשנו. "מליאת המועצה שלנו אימצה את מדיניות עיר נקייה מעישון והתחייבה לשמירה על סביבה נקייה מעישון (מבני ציבור, בתי עסק ואזורי התקהלות), על צמצום ממדי העישון באמצעות הסברה ותוכניות גמילה, על מינוי פקחים לצורך אכיפת חוקי העישון במקומות ציבור. המשימה אפשרית ובס"ד נילחם ונצליח. המאבק בעישון לא יעמוד אולי בראש סדר יומן של ערים חרדיות אחרות אבל כולם מתכוונים להיכנס לעובי הקורה ולהוביל את נס המרד במעשנים. באלעד הוציא הרב צבי הרבסט, סגן ומ"מ ראש המועצה, מכתב לכל עובדי המועצה שפספסו אולי את הידיעה ומתכוונים להמשיך בעסקי עישון כרגיל. כל הגורמים הרלוונטיים במחלקות השונות התבקשו להתכונן לאכיפה הצפויה. המכתב מבקש מהם להוביל את המהפך באמצעות הפיכתם למודל חיקוי. "חובה עלינו כרשות המקומית להיות נחשונים בפעילות אקטיבית כדי לשרד לתושבים ולנו את חובת איסור העישון במקומות ציבוריים" הוא מדגיש אחרי הצגת עיקרי החוק החדש "אי לכך, הננו פונים אליכם העובדים להוציא את כל המאפיות מתחומי החדרים כדי להימנע מהעישון המזיק לסובבים אתכם, ובפרט להימנע מעישון במסדרונות ובכניי המועצה". מהלכי ההסברה בעיר יכנסו להילוך גבוה וייעשו מאמצים רבים לנקות אנשים ורחובות.

יו"ר מועצת רכסים הרב יצחק רייך מדווח לנו בסיפוק ובגאווה בלתי מוסתרת כי: "בכל בניין המועצה יש רק מעשן חלקית אחד, שגם הוא מקפיד לצאת החוצה כדי לעשן.. בכוונתנו להירתם למאבק בעישון בארגויות מחודשות ולנקוט בכל האמצעים הדרושים לכך. כמי שמצוי בצד הלא מעשן של המתרס, הוא אכן מתקשה להבין את קול הצעקה מחזית המעשנים במחאה על מלחמת החורמה החקיקתית שהוכרזה עליהם. ברור לו שאין מקום לפשרות בעניין וכי אם הגזר לא פעל, אין מנוס מאשר להפעיל את המקל. אם עד היום הוא לא מצא לנכון להעיר למעשנים שהיו בסביבתו, יתכן שהגיבוי החוקי יסייע לו בכך. בכל מקרה, הנושא יעלה אצלו לראש סדר הקדימויות והוא יעשה כל מאמץ שמה שיותר מקורבים ובכלל ילכו בעקבותיו.

גם בעיריית ירושלים לא מתכוונים לשקוד על השמרים. הרב אורי מקלב, סגן ראש העירייה, סבור, שיש לצעוד בזהירות אך נבחישות כדי לנקות את העיר ממעשנים. מילת המפתח, לדעתו, היא הסברה. הסברה שונה, שתדבר בקודים אחרים מאלו המקובלים בציבור הכללי, שתנגן על נימים הלכתיים מהותיים שאף חרדי הירא לדבר ד' לא יוכל להישאר שאנן מולם. חוסר המודעות הוא זה הגורם לדעתו לזלזול הכללי של המעשנים הכרוניים וצריך לנצל את היכולות המיוחדות שיש רק לנו. "לציבור החרדי יש כוח התאפקות יוצא דופן. הוא מורגל באיסורים, יודע לעצור עצמו ולהשתלט על צרכים ודחפים ולכן הוא מסוגל להתנקות מהסיגריות בקלות רבה יותר" סבור הרב מקלב "הדוגמה הכי מוחשית היא מהשינוי המהותי שחל בשנים האחרונות בנושא העישון בחגים. רוב הציבור הפסיק לעשן בחגים בגלל פסק הלכה של הפוסקים ועומד בכך בגבורה. אם ימקדו אליו חומר הסברה נכון ונכון, מקיף ורחב שנשען על דעת ההלכה, הוא יצליח להפסיק עם המנהג הממכר לצמיתות". הרב מקלב מספר על פעולות חינוכיות של ראשי המערכת בעיריית ירושלים למען החוק, שהחלו כבר בשלבים המוקדמים שלו. חומר הסברה מיוחד על הסכנות בעישון הפסיבי הופץ ברחבי העיר ונערכה הסברה מיוחדת בקרב בני נוער מהמגזר הכללי והדתי. בנוסף, נשלח ספרו של הרב אסחייק, "חיים ללא עישון", המקיף את הנושא מהפן הבריאותי וההלכתי לכל הישיבות הקטנות בירושלים. בעירייה מתכוונים להרחיב את ההסברה לאור ההחמרה בחוק. צוות פיקוח מיוחד מונה לאכוף את החוק. הוא מסתובב במקומות ציבוריים בעייתיים ובפרט בבתי חולים. והעיקר - מדגיש הרב מקלב "דואגים לדוגמה אישית טובה. מקרב אבות העיר והסנגים החרדיים בעיר לא תמצאו מעשן אחד. גם בעירייה עצמה חל שינוי. רבים מאנשי ההנהלה הפסיקו לעשן ועושים מאמצים להוביל את המהפכה הבריאה".

כיצד מתכוון ראש העירייה לשמש דוגמת מופת למאבק נכון בעישון? גידי שמרלינג, הדובר, מפרט בשמו: "ראש העירייה, הרב אורי לופליאנסקי, רואה חשיבות רבה ביישומו של חוק העישון והורה לגורמי העירייה לפעול ליישומו. עיריית ירושלים אוכפת את החוק להגבלת העישון באמצעות הפיקוח העירוני בכל העיר. פקחי העירייה מבצעים ביקורות בריכוז קהל בתדירות גבוהה מאד על מנת לאכוף את החוק. הפיקוח העירוני מבצע פעולות אכיפה יזומות בקניונים השונים בעיר ובבתי החולים ובנוסף נענה לתלונות התושבים המתקבלות דרך מוקד 106". שמרלינג מציין כי בחצי שנה האחרונה הוגשו למעלה מאלף ברירות קנס למעשנים במקומות אסורים וממליץ לתושבים להתקשר למוקד ולהתריע על הפרת החוק.

מסתכנים למען מפירי החוק אם ה"טובה" הזו לא הייתה עולה להם בסכומי העתק שנקבעו (12,900 שקל סכום הקנס המרבי על הצבת מאפירות במקום ציבורי ועד 67,300 שקל על אי תליית שלטים נגד עישון או אי פיקוח) ומסכנת אותם במעשה פלילי. התנהגות פסיבית מול מעשנים, עלולה להסתכם עבורם בלא פחות מחמשת אלפים שקלים. לעומת זאת פעולות אקטיביות כמו הנחת מאפירות במקום העסק, יעלו הרבה יותר. 1290 שקל לכל מאפירה!

נידוי חברתי

בסופו של דבר מאמינים יוזמי החוק, ובעיקר המניע אותו גלעד ארדן, שהאיסור לעשן במקומות ציבוריים, יסייע לא רק לאוכלוסיית הלא מעשנים. ככל שהנידוי יהיה יותר רחב ופינות העישון יהיו יותר נידחות, כך יצא החשק לעשן. המחקרים מראים כי איסור גורף על עישון במקומות ציבוריים יעיל יותר מעישון חלקי גם מבחינה בריאותית וגם מבחינת האכיפה. במדינות בהן הטילו הגבלות קשות על מעשנים ומסים גבוהים יותר על מוצרי טבק, שיעורי העישון ירדו. החוק מתחכם למעשה ים והופך אותם ללא לגיטימיים מבחינה חברתית. מקומות עבודה רבים עברו לשיטת המרחב הפתוח. אין יותר חדרים אישיים רק עמדות עבודה ולכן המעשנים מתקשים לשמור על הרגליהם. אפשר להתעלם מחבר אחד לחדר אבל בלתי אפשרי להחניק אולם עבודה שלם. כאשר עישון כרוך בקימה מיוחדת ובחיפוש אחר מתחם פתוח רחוק ממקום העבודה, הוא כבר הופך למטרד מעיק, שחושבים פעמיים אם להתאמץ עבורו. זו אולי לא תחילתו של הסוף, אבל בהחלט צעד קטן לקראת שינוי גדול.

פקחי עישון שיארבו למעשנים בתוך סופרמרקטים ומרכזים מסחריים? קשה להאמין שמישהו יהיה עד כדי כך מצחיק כדי להילחם ברצינות באנשים טובים שבסה"כ רע להם בלי הסיגריה, שאין להם כוונות וזון לאף אחד ומשלם ים טבין ותקילין על כל שאיפה (וגם ממלאים את קופות המדינה והעסקים...). מבחינת החוק לפחות אין מניעה כיום לאסור מעשן במרחב ציבורי מוגן, במיוחד אם התנגד לקנס והמשיך לזהם את האור. יר. בארה"ב זה קרה. אברך שנכנס לחנות בניו יורק והצית סיגריה, מצא עצמו למרבה הזוועה בתוך דקות ספורות כבול באזיקים (אמיתיים..), נדחף ע"י שוטר קשוח לתוך ניידת משטרה כאילו היה מחבל מסוכן. חבלן סביבתי הוא לפחות היה ובמשטרה לא הסכימו לשחררו עד ששילם קנס של אלף דולר.

בתים ללא עישון השלב הבא?

אם ניקח דוגמה מהאמריקאים, נצטרך ללכת רחוק עוד יותר ולאסור על עישון גם במרחבים פתוחים, כולל ברחובות הערים. בקליפורניה שבמערב ארה"ב אסור למשל לעשן לאורך כל החופים באורך של מאות קילומטרים וכן בפארקים (המשך בעמ' 36)